14 Μαΐου 2014

“Το συναξάρι του Κυρ Βασίλη”

Ορθοδοξία και Ορθοπραξία / Θαύματα και θαυμαστά γεγονότα / Ορθόδοξη πίστη

Το συναξάρι του κυρ Βασίλη, το συναξάρι της αγιαφτωχειάς, είναι μία αναδρομή στα έγκατα της ελληνικής γης. Η όλη ιστορία διαδραματίζεται στην αγία γη της

ορεινής Ηπείρου, εκεί που έζησε η αγιαφτωχειά. Η γυναίκα από το Μποντσικό, η ελληνιστί Πωγωνίσκος, ονομασία που απαντάται στο όλο πόνημα τρεις-τέσσερις φορές, όμως σε κομβικά σημεία, σημεία λιμάνια που βλέπουν από μέσα τα κύματα της ανθρώπινης αποζήτησης!

Η πλούσια πτωχία, που εξαρχής παραδοξόμορφα προκρίνει ο γράφων τη μυθαλήθειά του Βασίλειος, μου θύμισε τον Ρωμανό τον Μελωδό, ο οποίος στο κοντάκιό του για τη γέννηση του Χριστού δοξολογεί την πλούσια πενία της Θεοτόκου. Πως είναι δυνατόν κανείς να ζηλεύει τη φτώχεια αυτή την παράδοξη; Κι όμως, όπως ο Ηρώδης ζηλεύει τον φτωχέψαντα Θεό και τη φτωχοπλούσια μάνα του, έτσι κι εδώ ο πόνος και η δυσκολία της πτωχείας συνοδεύουν ζηλόφθονα τη γυναίκα του Πωγωνίσκου.

Στα γρανιτένια δόντια της ηπειρώτικης Νεμέρτσικας η γέννα ήταν πόνος και η διαχείρηση του πόνου με περιφάνεια ήταν το ζηλευτό άγαλμα που πήρε ψυχή και υπόσταση στη χήρα νεομάνα με τα τέσσερα παιδιά. Παρόλο που ο συγγραφέας μας λέει απαρχής για τη χηρέψασα νιότη της, ο αναγνώστης έχει ήδη εντυπώσει στα πτυχοκάρδια του ότι πρέπει να ζωγραφίσει με τα μάτια του μία γηράσκουσα νιότη η μία νεανίζουσα γηραιότητα. Δεν είναι, λοιπόν, μόνο η πλούσια πενία, είναι και αυτή η παραδοξολογία που χρωματίζει το μυθαλήθεμα του κυρ Βασίλη. Τι να περιγράψει κανείς από τους χαμούς που έζησε η νια γερόντισσα; Την κόρη της την Αρετή που χάθηκε μικρή περιστερά; Με τρία γεννίδια έμεινε η παράδοξη νεογερόντισσα, αναπαρθενεύοντας τη ζωή της μέσα στον ξεχειλωμένο κόσμο που παράγει χαλασμούς κι ερείπια. Σαράντα χρόνια Τουρκιάς τα έζησε η φτωχή.

Όχι όμως πως οι Τούρκοι ‘ξέραν το χωριό κει πάνω. Κανείς εκτός της φτώχειας δεν μπορούσε να καταχτήσει τούτο το χωριό. Αυτή το κατέλαβε ελευθερώνοντάς το! Η φτώχεια τούτη ήταν ελευθεροποιός. Όποιος θέλει να καταχτηθεί συνάζει ύλη, όποιος δεν θέλει να καταχτηθεί χτίζει απ’ τη φτώχεια πνεύμα μεταμορφώνοντας την ύλη δημιουργικά.

Έρχεται στη μνήμη μου εδώ ο Ευγένιος ο Αιτωλός που μιλούσε στις επιστολές του για την ταπεινή τροφή, τα κραμβολάχανα, τα οποία πνευμάτωναν τη γλώσσα του, ώστε να μη διστάζει να τα βάλει με τους τρανούς, για να υποστηρίξει τους ταπεινούς. Η φτωχιά γυναίκα του Μποντσικού μου θύμισε έντονα αυτόν τον αγραφιώτη όσιο, εφόσον η τίμια φτωχιά με την αγνή πίστη της στον Θεό χόρταινε την πνευματική ανάγκη των παιδιών της.

Ο κυρ Βασίλης μάλιστα δεν συνοστίζει τη σκέψη του! Μιλά για το κρυφό σχολειό του παπα-Δωρόθεου στην εποχή μας, όπου συνασπίζονται φανερά οι αθεόδωρες αντιλήψεις για την παιδεία αυτού του τόπου και τον πολιτισμό της. Στον

Πωγωνίσκο άφησε την περπατησιά του ο πατροκοσμάς. Αυτό το κινοούμενο καταφανές σχολειό της Ρωμιοσύνης. Η εκκλησιά ήταν σχολειό, μια κι αυτή εξάγνιζε τη φτώχεια μέσα στον πλούτο της αδαπάνητης λειτουργιάς. «Χωρίς Θεό δεν φτουράει ο άνθρωπος», έλεγε στα παιδιά της η φτωχιά.

Στον σύγχρονο άνθρωπο, μα και στον περασμένο, η φτώχεια δεν είναι καμάρι, γιατί ο πολύς «κόσμος μας» είναι οντολογικά ανεκκλησίαστος και αλειτούργητος. Είναι αθεόκοσμος. Κι αν πάει στην εκκλησιά είναι για να δει και να ειδωθεί, όχι όμως ως ίσος προς ίσον κατάματα στο σώμα του πτωχεύσαντος Θεού. Είναι ο εις με τον άλλον άλλος και άλλος! Είναι ο εις μετά τον άλλον, όπως αλλοπρόσαλλη είναι και η χορτασιά από ύλη και ψευδοερωτικότητα αθεόφιλη τώρα και πάντοτε, όταν κανείς δεν ασκείται στη φιλότιμη σάρκα του Θεού. Αλλοπρόσαλλος ήταν και είναι επίσης ο λόγος περί φτώχειας και περί αλλόφιλης ξενολογίας, εφόσον και όταν εύκολα πουλιέται «με το καντάρι» από τους χορτάτους ως ιδεολογία, ώστε να γίνονται πιο πλούσιοι οι ίδιοι κι όχι για να γλυκαθούν εσώψυχα και πραγματικά οι δυστυχείς.

Έτσι, η αγιαφτωχιά του Μποντσικού με στηλωτή την οσφυϊκή μοίρα δεν έψαχνε τη μοίρα της στις θολούρες των ιδεολόγων του πολέμου για να σωθεί. Υποστασιοποιούσε την αγιότητα της φτώχειας εκκλησιάζοντάς την. Ο παπα Δωρόθεος το φώναζε στην εκκλησιά του χωριού: Ο άνθρωπος δεν αγιάζει με τον θάνατό του, αλλά με τη ζωή του. Μείνετε φτωχοί και τίμιοι, τους έλεγε, στη φτωχοεκκλησιά. Έτσι κήρυττε την αγία πτωχεία, αγιογραφώντας τη ζωή των χωριανών μέσα από μία βαθιά οντολογία. Ναι, ο πραγματικός δάσκαλος δεν διαφημίζει τους τίτλους του. Έτσι, ο παπα Δωρόθεος ξεσκόλιζε μαθητές ως άριστους στη ζωή και στα γράμματα, όπως ξεσκόλισε αυτός ο ταπεινός παπαδάσκαλος τον ένα από τους δύο γιους της πονεμένης, τον Σωκράτη. Αυτός ήταν ο τίτλος του πραγματικού δασκάλου.

Κόντευε με τον καιρό να ρθει το ρωμαίικο, μα η φτώχεια φτώχεια! Φτώχεια που αποδεικνύονταν συν τω χρόνω όχι μόνο άγια και τίμια, μα και σοφή. Μετά τον Τούρκο ήθρε ο Αλβανός στην έρμη περιοχή και χωρίστηκε η γης με μια μαχαιριά των ψευδαρχόντων του κόσμου. Και τι να πεις για τις μάχες του ’40 κει πάνω; Έδωσαν, όμως, αυτές μια ελπίδα ενότητας στο ρωμαίικο! Ο Ευτύχιος, τ’ άλλο αγόρι της φτωχιάς γύρισε σώο από δαύτο τον πόλεμο, στον οποίο οι Γερμανοί σκόρπισαν ακόμη περισσότερη δυστυχία, πείνα και θάνατο. Τα λάχανα έμειναν στη γης παρηγοριά, μα δεν μπορούσες να τα ενώσεις με το ψωμί. Πάλι καλά που φύτρωναν κι αυτά τα έρμα..!

Και να τέλειωναν όλα με τους Γερμανούς; Που τέτοια τύχη! «Ο,τι δεν έκαναν παλαιότερα οι Τούρκοι και αργότερα οι Γερμανοί, το καναν οι αντάρτες με

ιδιαίτερη μάλιστα σκληρότητα (!)» (σ. 52). Αδερφοσκοτωμοί για το τίποτα! Η, μάλλον, τίποτα για τους αδελφοσκοτωμούς που ν’ αξίζει λόγου. Μόνο ξεριζωμός, γιατί η φτωχιά έπρεπε τώρα να φύγει από την πέτρινη φωλιά της και να ξενιτευθεί, για να γλιτώσει από τη μανία του πλούσιου σε ιδεολογία πολέμου. Αν δεν περιφανευόταν ενυπόστατα στη φτώχεια της, δεν θα ’ταν τόσο πράγματι πλούσια και στον ξεριζωμό της φαμίλιας της στην Κόνιτσα. Εκεί, όμως, βρήκε ο γιος της δουλειά και κουτσά στραβά γυρνούσε ο χρόνος. Γύρισε τόσο που κι η εγονή της, η Αρετούλα, ήρθε μετά από εφτά χρόνια από τα βασιλικά οικοτροφεία της Αθήνας πίσω στην ξέσπιτη εστία, κλείνοντας τις ρωγμές του χωρισμού της μάνας, της Χαρικλιώς, με το παιδί.

Ο Ευτύχης, ο γιος της, παρέμεινε μόνιμα η κοντινή της ευτυχία ως το τέλος. Κάποιος μένει πίσω…, όταν τ’ αδέλφια είναι πολλά. Ευτυχώς…, γιατί δεν είναι πάντα έτσι στη ζωή! Η Χαρικλιώ, η γυναίκα του γιου της, περιφέρεται στις περιγραφές του βιβλίου ως η άγια υπομονή, η άγια υποταγή. Υποταγή, όμως, στην τίμια πτωχεία και συγκατοίκηση μαζί της! Από σπίτι σε σπίτι, από προσφυγιά σε προσφυγιά! Από την ανυποστασία της ζωής σε μια άλλη ενυποστασία… της όντως ζωής!

Το σπίτι, όμως, που χρεώθηκε, μετά τον πρώτο δύσκολο καιρό, για ν’ αγοράσει ο Ευτύχης στην Κόνιτσα, είχε αυλή, ο,τι χρειάζεται ο άνθρωπος, που είναι φτιαγμένος από γη κι ελευθερία. Οι πτωχοί τω πνεύματι την ξέρουν καλά αυτή την ελευθερία, την αναπνέουν. Έτσι δεν ξεστομίζουν με αυθάδεια το γιατί απέναντι στον Θεό για τις δυστυχίες τους: «Να χαίρεστε», έλεγε στα παιδιά της η γερόντισσα, «όταν πονάτε και υποφέρετε γιατί ο πόνος είναι το χάδι του Θεού» (σ. 107).

Η εγγονή της, η Αρετή έμαθε μοδιστρική στην Κόνιτσα και έντυνε τον κόσμο (της). Ο εγγονός της ο Βασίλης έδειχνε πως ήταν ερωτευμένος με τα γράμματα και τα πήγαινε έξοχα στο σχολειό. Όλα αυτά ήταν ευλογημένα. Μα η γερόντισσα ζούσε τον χωρισμό από το Μποντσικό και την πατροπαράδοτη γη. Δεν άντεχε να μην μπορεί να πάει στα ελληναλβανικά νέα σύνορα, που γίνονταν σίδερα ανάμεσα στο σώμα και την ψυχή της. Όταν κι ο γιος της κατάλαβε μετά από καιρό πως κανείς δεν μπορούσε να εμποδίσει τούτη την ένωση. Η γερόντισσα, λαβωμένη κι απ τήν αρρώστια του εγονού της, γιου του γιου της του Ευτύχη, κίνησε να ξαναδεί το χωριό της, να ξαναναπνέψει αέρα και αναμνήσεις…, παίρνοντας μαζί της τον μικρό Βασίλη, … να αναπνεύσει κι απ’τά μελλούμενα που έρχονταν και την ήθελαν να ξεπεζεύει από τον κόσμο τούτο, τον χαλασμένο.

Το καλοκαίρι του ’51 ξεκίνησε άφοβα με τον εγγονό της για το Μποντσικό, να δει το σπιτικό της. Αν και φρουρούμενη τότε ‘κείνη η περιοχή, η γερόντισσα δεν

σκιάχτηκε ν’ ανεβεί από κει που κατέβηκε, από τον Πωγωνίσκο, εκεί που είχε φτάσει κάποτε ο αυτοκράτορας Κωνσταντίνος Πωγωνάτος. Εκεί είπε στον εγγονό της τι σημαίνει καλό και κακό, η καλός και κακός: «Όποιος μας κάνει κακό, παιδί μου, χωρίς εμείς να του φταίξουμε σε τίποτε, είναι κακός» (σ. 122).

Το μυστήριο του κακού το έζησε σύγκορμα και σύψυχα η γερόντισσα σ’ όλη της τη ζωή, ώστε ο θανατός της στα 90 της χρόνια να φαίνεται σ’ αυτήν, πριν ακόμη επέλθει, ως η μυστική ενατένιση των εσχάτων. Η φτωχοζωή περνούσε έτσι κι οι νέοι μεγάλωναν στη φαμίλια, … οι παλιοί μακάρι να φεύγαν όλοι όρθιοι, καμαρωτοί, όπως η φτωχιά! «Χώμα να πατάς και μάλαμα να γίνεται!», έλεγε στον εγονό της, τον Βασιλάκη, τον κύριο του βιβλίου της φτωχοζωής, που έπαιρνε το ‘να πάνω στ’ άλλο τ’ αριστεία… και την φίλευε από τα γράμματα του Κόντογλου… Το νιο ερχόταν με υποσχέσεις για κατακτήσεις, στις οποίες ο πόνος είχε μπήξει βαθιά τα θεμέλια, ώστε να ‘ναι έμπονες ανθρώπινες κατακτήσεις κι όχι καταλήψεις. Το παλιό είχε αγιάσει αυτά τα θεμέλια, ώστε το τελευταίο Πάσχα της γερόντισσας να είναι «κατά τάξιν και ευσχημόνως»…, μάλαμα στα χέρια του Βασιλάκη!

Αιωνία σου η μνήμη άγια μάνα, αγιαφτωχιά ημών, που είχαμε την ευτυχία να γευθούμε πτωχία τιμία και πλουσία πενία!

Ιωάννης Κουρεμπελές

Αναπλ. Καθηγητής ΑΠΘ

Σκέψεις και αναδιπλώσεις στο μυθαλήθεμα του Β. Νικόπουλου (Το συναξάρι της αγια-φτωχιάς, εκδ. αδ. Κυριακίδη, Θεσσαλονίκη 2011).

(Μικρή εισήγηση που έγινε στο πλαίσιο επιλεγόμενου μαθήματος του καθηγητή Λ. Σιάσου στις 14/11/12, με αφορμή την παρουσίαση του βιβλίου του Β. Νικόπουλου).

πηγή : Σελίδες Χρηστών Α.Π.Θ.

Πηγή: fdathanasiou.wordpress.com